

НАСТАВНО И НАУЧНО – УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ

Предмет:

Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић

Одлуком Наставног и научно-уметничког већа Факултета бр. 01-2156/2-6.2 од 27.12.2021. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић, под насловом:

ИНСТРУМЕНТАЛИЗАЦИЈА ФЕНОМЕНА ФЛУИДНОСТИ У АРХИТЕКТУРИ XXI ВЕКА

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидаткињом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1 Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидаткиња је школске 2014/2015. године уписала студијски програм Докторских студија Архитектура на Универзитету у Београду – Архитектонском Факултету (усмерена настава и ужа научна област истраживања: Архитектура и урбанизам).

На основу члана 106. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18), а у вези са чланом 28. и чланом 29. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 27.04.2020. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 26. маја 2020. године, донело одлуку број 01-522/2-8.6 којом је образована Комисија за оцену подобности теме и кандидаткиње Бојане Јерковић-Бабовић, мастер инжењера архитектуре, за израду докторске дисертације и научне заснованости теме „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ у следећем саставу:

- др Владимир Мако, члан Комисије редовни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет
- др Ана Никезић, члан Комисије ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет
- др Миодраг Шуваковић, члан Комисије редовни професор, Факултет за медије и комуникације у Београду

На основу члана 108. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18), и члана 32. и члана 33. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду („Сл. гласник УБ“ бр 191/16-пречишћен текст) и члана 30. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 08. јула 2020. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној 15. септембра 2020. године, донело одлуку број 01-1194/2-7.8 да се Бојани М. Јерковић-Бабовић, мастер инжењеру архитектуре, одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ и да се за ментора именује проф. др Владимир Мако.

Именованој је на лични захтев одобрен продужетак рока одлуком Наставно и научно-уметничког већа Факултета, број 01-1194/2-7.30 од 15.09.2020. године за годину дана, односно до 30. септембра 2021. године. Због породичког одсуства и одсуства ради неге детета статус на докторским студијама је био замрзнут у школској 2020/2021 години, односно до октобра 2021. У складу са тим, рок за одбрану Дисертације померен је до септембра 2022. године.

Новембра 2021. године, завршену докторску дисертацију кандидаткиња је, уз сагласност ментора, предала на Веће докторских студија. На основу члана 109. и члана 110. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета у Београду („Сл. билтен АФ”, бр. 119/18 и 126/21) а у вези са чланом 37. Правилника о докторским студијама Универзитета у Београду – Архитектонског факултета („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и Одлуком Већа докторских студија Факултета од 20. децембра 2021. године, Наставно и научно - уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 27. децембра 2021. године, донело одлуку број 01-2156/2-6.2 да се образује Комисија за оцену и одбрану Докторске дисертације кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић, под насловом „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“, чији је **ментор др Владимир Мако**, редовни професор Архитектонског факултета, у следећем саставу:

- др Ана Никезић, председник Комисије ванредни професор, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет
- арх. Небојша Фотирић, члан Комисије ванредни професор Универзитет у Београду – Архитектонски факултет
- др Миодраг Шуваковић, спољни члан Комисије редовни професор, Факултет за медије и комуникације у Београду

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада образовно-научном пољу *техничко-технолошких наука*, научној области Архитектура, уже научне области *Архитектура и урбанизам*, за коју је матичан Архитектонски факултет у Београду.

Ментор предметне дисертације је **др Владимир Мако**, редовни професор Универзитета у Београду – Архитектонског факултета.

Списак радова који квалификују проф. др Владимира Макоа за ментора докторске дисертације:

- *Sociological Dimension of Urban Plans: General Urban Plan of Priština from 1953, arh. Dragutin Partonić, (Coauthor Arber Sadiki), Facta Universitatis, Series: Architecture and Civil Engineering, Vol.17, no.1 (2019), University of Niš, pp.93-104. (ISSN 0354-4605)*

- *An Islamic Numerical Interpretation of Hagia Sophia in Constantinople*, Keynote Speech, Зборник радова са 21 међународне естетичке конференције ‘Possible Worlds of Contemporary Aesthetics: Aesthetics Between History, Geography and Media’, Универзитет у Београду – Архитектонски Факултет, Београд 2019 (ISBN 978-86-7924-223-2) ст. 32-44.
- *The Aesthetics and Attainability of Cultural Cohesion: The Metaphorical Compositional Structure of “Oresteia” and Acropolis of Athens*, Athens Journal of Architecture, vol.5, issue 1, January 2019, Athens Institute for Education and Research, Athens, pp.99-110 (ISSN:2407-9472-DOI:10.30958/aja).
- *Lorenz Stoer and the Metaphor of Creative Power in Architecture*, Athens Journal of Architecture, vol.4, issue 1, Athens Institute for Education and Research, Athens (2018), ст.65-84 (ISSN:2407-9472).
- *Aesthetics and Perception of Mobile Reality: Architectural Prospective*, Serbian Architectural Journal, Vol.9, No.2, 2017, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, ст.113-120.
- *The Aesthetics of Transformation*, Athens Journal of Architecture, vol.3, issue 3, The Athens Institute for Education and Research, Athens (2017), ст.263-276 (ISSN: 2407-9472).
- *Aesthetics of Architectural Concept: from Metaphorical Vision to Creative Concretization*, у Зборнику радова са осме међународне конференције Architecture in Perspective, Vysoka škola banska-Technicka univerzita Ostrava, Fakulta stavebni, katedra architektury, Острава (2016), ст.10-12 (ISBN 978-80-248-3940-0).
- *Recycling in Design for Sustainable Culture: Research and Education Philosophy*, у Зборнику радова са осме међународне конференције Architecture in Perspective, Vysoka škola banska-Technicka univerzita Ostrava, Fakulta stavebni, katedra architektury, Острава (2016), ст.21-22 (ISBN 978-80-248-3940-0).
- *Ethics of Dwelling: Early Christian Principles of the City Life and Urban Transformation*, у: Revisions of Modern Aesthetics, part 2, Serbian Architectural Journal Vol.7, (2015), ст.123-134 (ISSN 1821-3952).
- *Light as a Metaphor of Dwelling: A Few 20th Century Examples*, у: Architecture Anthology I: Architecture and Urban Theory, уредник Nicholas Patricios, Athens Institute for Education and Research, Athens (2015), ст.159-170 (ISBN: 978-628-5065-82-9).
- *City, Landscape, Nature: Characters in the Aesthetic Scene of Cultivation*, у: Nature and the City: Beauty is Taking on New Form, уредници: Jale Erzen & Raffaele Milani, Yearbook of the International Association for Aesthetics, Vol.17, Parol no.22, Bologna (2013), ст.123-132, (ISBN 978-88-6025-275-3).
- *Ideology and Architecture: Aesthetic Rationalism and its Cultural Response*, у: Architecture and Ideology, уредници: Vladimir Mako, Mirjana Roter Blagojević, Marta Vukotić Lazar, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne (2014), ст.13-26. (ISBN (10): 1-4438-5671-1; ISBN (13): 978-1-4438-5671-3).

1.3. Биографски подаци о кандидату

Бојана Јерковић-Бабовић је рођена у Београду 1990. године. Завршила је XIII Београдску Гимназију 2009. године. Основне академске студије на Универзитету у Београду – Архитектонском Факултету завршила је 2012. године са просечном оценом 9,23 (девет двадесет три). Мастер академске студије – Архитектура на Универзитету у Београду –

Архитектонском Факултету завршила је 2014. године са процечном оценом 9,78 (девет седамдесет осам).

Добитник је годишње награде Милорад Мацура за најбољи мастер рад у 2014. години коју додељује Институт за архитектуру и урбанизам Србије. Мастер рад *Форма успорава ток* је номинован од стране Универзитета у Београду – Архитектонског факултета за награду Краљевског института британских архитеката (*Royal Institute of British Architects*) **RIBA President Medals Awards** и изабран у ужу селекцију – **100 најбољих Мастер радова у свету** за 2014. годину.

2014. године уписује Докторске академске студије на Универзитету у Београду – Архитектонском Факултету, где је положила све испите предвиђене наставним планом и програмом са просечном оценом **9.96** (девет деведесет шест) и остварила све услове израду докторске дисертације.

Након ангажовања у настави на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету у својству студента демонстратора од 2013. – 2014. године, именује се сарадником у настави у периоду од 2014. – 2015. године на Департману за Архитектуру. У звање **асистента** за ужу научну односно уметничку област *Архитектонско пројектовање и савремена архитектура* на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету је изабрана 2015. године. Ангажована је у настави на бројним предметима на студијским програмима Основних академских студија и Мастер академских студија, у областима архитектонског пројектовања и унутрашње архитектуре. Учествовала је у реализацији више факултетских изложби, међународног конгреса, студентских радионица и факултетских публикација. Изабрана је и за секретара Департамана за архитектуру 2015. године и ту функцију обавља до краја 2019. године, до одласка на трудничко и породичко одсуство.

У својству **истраживача** од 2018. године је ангажована на научно-истраживачком пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја *Истраживање и систематизација стамбене изградње у Србији у контексту глобализације и европских интеграција у циљу унапређења квалитета и стандарда становања*, а од 2020. је ангажована у истраживачким лабораторијама *Естетичко читање и Наслеђе модернизма* на Архитектонском факултету.

Кандидаткиња је активан учесник на бројним међународним и националним научним скуповима, презентујући свој научни рад и аутор је бројних поглавља у оквиру научних монографија, неколико чланака публикованих у међународним и националним часописима. **Аутор** је преко 30 (тридесет) објављених научних радова до сада.

Члан је *Друштва архитеката Београда (ДАБ)* и *Друштва за естетику архитектуре и визуелних уметности Србије (ДЕАВУС)* и *Међународне асоцијације за естетику (International Association for Aesthetics – IAA)*.

Државни стручни испит је положила 2018. године.

Самостално развија стручно-уметничку праксу у области архитектонског пројектовања. **Аутор** је бројних **реализованих пројеката** унутрашње архитектуре, адаптација и реконструкција, пројеката отвореног јавног простора и сл, са преко 30 (тридесет) ауторских излагања на међународним изложбама у области дизајна, архитектуре и урбанизма у оквиру којих је добитник више признања. Активан је учесник на архитектонским конкурсима. Међу признањима издваја се **прва награда** на конкурс *Центра за промоцију науке за пројекат интерактивних експоната у научним парковима Србије*, који је реализован.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Дисертација са насловом „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ има укупно 367 страна, а основни текст дисертације је подељен у 2 дела, са укупно 10 поглавља од чега по 5 у сваком делу. Основни текст дисертације чини 345 страна, са ауторским илустрацијама кандидаткиње, којима се у форми графичког наратива допуњује текст. Дисертација садржи 72 илустрације и 24 табеле. У дисертацији је коришћено 288 референци које су наведене након основног текста на 12 страна. Коришћена литература у дисертацији састоји се од примарних и секундарних извора, од чега је 179 библиографских референци и 118 интернет извора, пројектних елабората одабраних примера за анализу. У оквиру библиографских референци коришћено је 116 књига, 42 поглавља из монографија и 21 чланак. У оквиру интернет извора анализирано је 250 одабраних пројеката у првој и другој фази анализе студија случаја, потом 15 пројектних елабората у трећој и четвртој фази. Испред основног текста Дисертације налази се резиме на српском и енглеском језику, изјава захвалности и детаљан садржај. У завршном делу Дисертације налази се списак извора и литературе, списак илустрација и табела, биографија аутора и пратеће изјаве. Садржај Дисертације је наведен у наставку.

САДРЖАЈ

УВОД

0.1. Образложење теме	1
0.1.1. Повод истраживања	_1
0.1.2. Предмет и проблем истраживања	_2
0.1.2.1. Предмет истраживања	_2
0.1.2.2. Проблем истраживања	_3
0.1.3. Циљеви и задаци истраживања	_4
0.1.3.1. Циљеви истраживања	_4
0.1.3.1.1. Општи циљ истраживања	_4
0.1.3.1.1. Основни циљ истраживања	_4
0.1.3.1.2. Оперативни циљ истраживања	_4
0.1.3.2. Задаци истраживања	_5
0.1.3.2.1. Задаци који се односе на општи циљ истраживања	_5
0.1.3.2.2. Задаци који се односе на основни циљ истраживања	_5
0.1.3.2.3. Задаци који се односе на оперативни циљ истраживања	_5
0.1.4. Полазне хипотезе истраживања	_6
0.1.4.1. Општа хипотеза истраживања	_6
0.1.4.2. Посебна хипотеза истраживања	_6
0.1.5. Теоријски оквир истраживања	_7
0.1.5.1. Први теоретски корпус: Флуидност контекста архитектуре	_7
0.1.5.2. Други теоретски корпус: Развој флуидности у архитектури од XVII до XX века	_8

0.1.5.3. Трећи теоретски корпус: Архитектура флуидности у теоријама архитектуре и архитектонском стваралаштву у XXI веку	_8
--	----

0.2. Образложење методолошког приступа у истраживању	11
0.2.1. Научне методе истраживања	_11
0.2.2. Научна оправданост, очекивани резултати и практична примена резултата	_12
0.2.3. Генерална структура докторске дисертације	_13

I ДЕО

РАЗВОЈ ФЕНОМЕНА ФЛУИДНОСТИ У АРХИТЕКТУРИ ОД XVII ДО XX ВЕКА

1.1. Појмовна анализа	15
1.1.1. <i>Флуидност и ток</i> у дискурсу архитектуре кроз историју	_15
1.1.2. Савремени архитектонски дискурс: <i>Интердисциплинарни трансфери значења</i>	_17
1.1.3. Појмовни аспекти феномена флуидности у архитектури	_19

1.2. Флуидност контекста архитектуре	22
1.2.1. XVII и XVIII век: <i>Нови плурализам, динамичност и ефемерност</i>	_22
1.2.2. XIX век: <i>Револуција, мобилност и убрзање</i>	_30
1.2.3. XX век: <i>Од лиминалности до флуидности</i>	_35
1.2.3.1. Плурализам авангарде: <i>Брзина, динамизам и прогрес</i>	_35
1.2.3.2. Континуитет променљивости: <i>Репетиција, хиперпродукција и фрагментација</i>	_39
1.2.3.3. Ерозија статичности и дематеријализација: <i>Од артефакта до ефекта</i>	_43
1.2.3.4. Дисперзија оквира: <i>Транс /-фер /-мисија /-зит /-гресија</i>	_47

1.3. Развој флуидности у архитектонској мисли	55
1.3.1. XVII век и XVIII век: <i>Екстензија, конекција и покренутост</i>	_55
1.3.2. XIX век: <i>Технолошка реторика и монументалност инфраструктуре кретања</i>	_65
1.3.3. XX век: <i>Еволуција плурализма у модернизму и постмодернизму</i>	_69
1.3.3.1. <i>Нова просторност: Архитектура као инфраструктура динамичких компоненти простора</i>	_72
1.3.3.2. <i>Аморфност vs механоморфност</i>	_75
1.3.3.3. <i>Футуристичка архитектура: Форма брзине</i>	_77
1.3.3.4. <i>Разградња волумена и отварање плана: Флексибилност и проточност</i>	_79
1.3.3.5. <i>Циркулације, неодређеност и дематеријализација архитектуре: Форма процеса</i>	_82

1.4. Појавност и принципи флуидности у архитектури	88
1.4.1. Формирање динамичког просторног система	_98
1.4.2. Динамизација архитектонске форме	_101
1.4.3. Дисперзија дисциплинарних и типолошких оквира	_104
1.5. Дефинисање феномена флуидности у архитектури на крају XX века	107

II ДЕО

ИНСТРУМЕНТАЛИЗАЦИЈА ФЕНОМЕНА ФЛУИДНОСТИ У АРХИТЕКТУРИ XXI ВЕКА

2.1. Феномен флуидности у архитектури и граду XXI века	111
2.1.1. Прадигма умрежености: <i>Град као процес</i>	_111
2.1.2. <i>Динамички просторни систем, Динамизација архитектонске форме и Дисперзија дисциплинарних и типолошких оквира</i> у архитектури XXI века	_116
2.1.3. Флуидни простори у савременом урбаном контексту: <i>Позиција границе између архитектуре и инфраструктуре</i>	_121
2.1.4. Флуидно стање архитектуре	_130
2.2. Фигуративност и нефигуративност инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању	134
2.2.1. Фигуративност инструментализације флуидности: <i>Пројектантски поступци функционалне организације и обликовања</i>	_139
2.2.1.1. Артикулација динамике токова у функционалној организацији архитектуре	_139
2.2.1.2. Операционализација динамичких процеса у архитектонском обликовању	_142
2.2.2. Нефигуративност инструментализације флуидности: <i>Пројектантски поступци концептуализације, перцепције и архитектонске естетике</i>	_145
2.2.2.1. Континуитет динамике перцептивног и естетског искуства архитектуре	_145
2.3. Студије случаја: Представници архитектонске мисли и праксе XXI века	151
2.3.1. Одабир представника архитектонске мисли и праксе XXI века за анализу	_151
2.3.2. Образложење модела анализе студија случаја	_159
2.3.3. Анализа студија случаја	_168
2.3.3.1. Питер Ајземан (<i>Peter Eisenman Architects</i>)	_168
I <i>Теоријски оквир</i>	
II <i>Селекција и класификација пројекта према принципима флуидности у архитектури</i>	

III Анализа инструментализације флуидности у архитектонском пројектовању кроз однос принципа флуидности и пројектантских поступака
IV Анализа пројектантских поступака и методолошких инструмената у процесу архитектонског пројектовања

2.3.3.2. **Бернар Чуми (Bernard Tschumi Architects)** _199

I Теоријски оквир
II Селекција и класификација пројеката према принципима флуидности у архитектури
III Анализа инструментализације флуидности у архитектонском пројектовању кроз однос принципа флуидности и пројектантских поступака
IV Анализа пројектантских поступака и методолошких инструмената у процесу архитектонског пројектовања

2.3.3.3. **Заха Хадид (Zaha Hadid Architects)** _229

I Теоријски оквир
II Селекција и класификација пројеката према принципима флуидности у архитектури
III Анализа инструментализације флуидности у архитектонском пројектовању кроз однос принципа флуидности и пројектантских поступака
IV Анализа пројектантских поступака и методолошких инструмената у процесу архитектонског пројектовања

2.3.3.4. **Рем Колхас – ОМА (Rem Koolhaas – OMA)** _261

I Теоријски оквир
II Селекција и класификација пројеката према принципима флуидности у архитектури
III Анализа инструментализације флуидности у архитектонском пројектовању кроз однос принципа флуидности и пројектантских поступака
IV Анализа пројектантских поступака и методолошких инструмената у процесу архитектонског пројектовања

2.3.3.5. **УН студио (UN studio)** _293

I Теоријски оквир
II Селекција и класификација пројеката према принципима флуидности у архитектури
III Анализа инструментализације флуидности у архитектонском пројектовању кроз однос принципа флуидности и пројектантских поступака
IV Анализа пројектантских поступака и методолошких инструмената у процесу архитектонског пројектовања

2.4. Инструментализација феномена флуидности у процесу архитектонског пројектовања – Методолошки инструменти и поступци: Дискусија и синтеза резултата анализе студија случаја.....323

2.5. ТОК – Основни принцип инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању XXI века339

ЗАКЉУЧАК

3.1. Евалуација и синтеза резултата истраживања	342
3.2. Развојни потенцијали теме	345
<hr/>	
Списак извора и литературе	_346
Списак илустрација и табела	_358
Биографија аутора	_363
Изјава о ауторству	_364
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације	_365
Изјава о коришћењу	_366

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Дисертација под насловом „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ се састоји из три опште целине: 1. уводног дела, 2. приказа и интерпретација резултата истраживања и 3. закључног дела, са пописом извора, литературе, графичких прилога и биографије аутора.

Уводни део је подељен у две подцелине: 1. образложење теме и теоријски оквир истраживања и 2. образложење методолошког приступа у истраживању. Прва подцелина приказује предмет и проблем истраживања, са циљевима (општим, основним и оперативним), задацима истраживања који су постављени према циљевима истраживања и поставку полазних хипотеза дисертације (општу и посебну). Поред наведеног, прва подцелина садржи и приказ теоријског оквира истраживања који је подељен у три теоријска корпуса, кроз које се истражује феномен флуидности у интердисциплинарном оквиру граничних дисциплина архитектуре, кроз историју и теорију архитектуре од XVII до XX века и теорије архитектуре и архитектонско стваралаштво XXI века. Друга подцелина образлаже методолошки приступ у истраживању кроз примењене научне методе у истраживању, научну оправданост истраживања, очекиване резултате и њихову практичну примену и појашњење генералне структуре рада. Приказ научних метода истраживања састоји се из три основна дела којима се повезују теоријске анализе са инструментализацијом и оперативним методолошким алатима архитектонског пројектовања. Научна оправданост дисертације, очекивани резултати и практична примена резултата приказују значај интердисциплинарног разумевања предмета истраживања и позиционирање феномена флуидности у дискурс архитектуре и урбанизма кроз анализу, синтезу и систематизацију оперативних потенцијала и начина инструментализације у архитектонском пројектовању. Ова подцелина такође приказује и научне доприносе дисертације кроз њене основне делове: формирање теоријске платформе за разумевање постављеног феномена у првом делу, хронолошку анализу и систематизацију промена у архитектонској историји и теорији у другом делу и анализу утицаја тих промена на принципе архитектонског стваралаштва, кроз нова оперативна знања које дисертација приказује и предлаже у развоју архитектонске праксе.

Главни део дисертације – приказ и интерпретација резултата истраживања – подељен је у две основне целине:

1. Развој феномена флуидности у архитектури од XVII до XX века,
2. Инструментализацију феномена флуидности у архитектури XXI века,

Први део, развој феномена флуидности у архитектури, представља хронолошку контекстуализацију аспеката флуидности кроз пет поглавља: 1. појмовну анализу *флуидности* и *тока* у архитектонском дискурсу; 2. архитектонски контекст од XVII до XX века; 3. развој архитектонске мисли у периоду од XVII до XX века; 4. анализу појавности и принципа флуидности у архитектури и 5. дефинисање феномена флуидности у архитектури на крају XX века.

У првом поглављу је кандидаткиња приказала хронологију развоја основних појмова на којима се заснива дискурзивно истраживање и трансдисциплинарна појмовна укрштања којима се трансформишу значења кључних појмова за анализу у области архитектуре и урбанизма. У другом поглављу анализирана је хронологија развоја феномена флуидности у архитектонском контексту, кроз гранична поља архитектуре и урбанизма – уметност, културу, естетику и филозофију, од XVII до XX века. Ово поглавље приказује основне аспекте феномена флуидности који карактеришу појавност феномена и контекстуалне утицаје на развој флуидности у архитектонској мисли. Развој архитектонске мисли је приказан у трећем поглављу кроз такође временски период од XVII до XX века, где су се аспекти феномена флуидности анализирали кроз архитектонску историју и теорију, на основу чега је кандидаткиња у четвртном поглављу прецизно систематизовала анализирани аспекти појавности феномена дефинишући три основна принципа на којима се феномен флуидности заснива. У складу са дефинисаним принципима, у петом поглављу је дефинисан феномен флуидности на крају XX века кроз доказ опште хипотезе истраживања.

Дефинисање феномена флуидности на крају XX века је основа за истраживање у другој целини главног дела дисертације – Инструментализацији феномена флуидности у архитектури XXI века. Ова целина се односи на савремени контекст архитектонског стваралаштва и истраживање је конципирано у три основне подцелине: 1. феномен флуидности у савременом контексту; 2. фигуративност и нефигуративност инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању XXI века кроз принципе функционалне организације и обликовања (фигуративност) и концептуализацију, перцепцију и естетику просторног искуства архитектуре (нефигуративност) и 3. студије случаја – анализу дела представника архитектонске мисли и праксе XXI века. На овај начин истраживачки резултати и поставке из прве две целине се проверавају кроз одабране студије случаја и анализе релевантних пројектних елабората. Наведено је конципирано у пет поглавља.

Прво поглавље другог дела дисертације истражује феномен флуидности у савременом контексту архитектуре у оквиру парадигме умрежености, трансформације савременог урбаног окружења и нови дискурс архитектуре, у ком се потом кроз анализирају дефинисани принципи феномена флуидности у архитектури XXI века. Наведено се у трећој и четвртој подцелини овог поглавља испитује кроз дисциплинарне, физичке и перцептивне границе флуидних простора у савременом граду, а потом и у естетским, културним доменима савремене архитектуре. У другом поглављу се дефинишу пројектантски поступци функционалне организације и обликовања, кроз фигуративност инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању и Пројектантски поступци концептуализације, перцепције и архитектонске естетике у нефигуративности инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању. У трећем поглављу се анализирају одабране студије случаја представника архитектонске мисли и праксе XXI века и представљени су критеријуми за селекцију репрезентативних пракси и примера пројеката, образложен је модел за анализу студије случаја. Анализа одабраних пет студија случаја заснива се на истраживању теоријског оквира одабране праксе, селекцији и класификацији пројеката према принципима флуидности у архитектури, анализи инструментализације флуидности у архитектонском пројектовању кроз однос принципа флуидности и пројектантских поступака и анализи пројектантских поступака и методолошких инструмената у процесу архитектонског пројектовања.

Исходи ове анализе, дискусија и синтеза резултата анализе студија случаја, приказани су у четвртном поглављу другог дела кроз скупове методолошких инструмената и

пројектантских поступака инструментализације у процесу архитектонског пројектовања. На основу тога, у петом поглављу другог дела дисертације је издвојен основни принцип инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању XXI века - *ток* као основни принцип и критеријум инструментализације и фигуративних и нефигуративних аспеката феномена флуидности, како је и претпостављено посебном хипотезом истраживања.

У закључном делу се сумирају резултати целокупног истраживања, и дефинишу правци и потенцијали развоја истраживања.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Истраживање кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић представља оригиналну научну студију о до сада недефинисаном, а веома актуелном феномену у области архитектуре и урбанизма – феномена флуидности и пројектанским принципима, поступима и методолошким инструментима којима се феномен флуидности инструментализује у савременом архитектонском пројектовању.

Докторском дисертацијом „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ кандидаткиња је остварила значајан научни допринос у научној области *Архитектура и урбанизам*, а посебно у ужој научној области *Архитектонско пројектовање и савремена архитектура*. Оригиналност Дисертације се огледа у аутентичном повезивању историје, теорије и савремене архитектонске праксе кроз интердисциплинарни оквир дефинисаног феномена, хронологију његовог развоја и принципе на којима се заснива, на основу ког је прецизно дефинисала скупове методолошких инструмената и пројектантских поступака којима се оригинално дефинисан феномен флуидности инструментализује у савременом архитектонском пројектовању. Кандидаткиња је у Дисертацији на успешан начин укрштала теоретска знања интердисциплинарног карактера и на оригиналан начин успостављала различите методе истраживања, јасно и концизно систематизујући научне резултате који имају значајне оперативне вредности у области савременог архитектонског стваралаштва.

Савременост Докторске дисертације огледа се у поставци теме и актуелности предмета и проблема истраживања у савременом контексту архитектуре и урбанизма и архитектонског пројектовања. Предложена тема рада је пажљиво и прецизно формулисана, научно заснована, и садржи све елементе оригиналног научног рада, представљајући заокружену истраживачку целину. Однос теоријских и практичних поставки у Дисертацији приказује комплексност теме и процеса истраживања којим је кандидаткиња повезала филозофски, естетски, културолошки и уметнички контекст архитектуре кроз актуелност и савременост феномена флуидности, те истраживање на интердисциплинарни начин представља свеобухватан приступ његовом дефинисању и истраживању. Инструментализација феномена флуидности у складу са тим је анализирана кроз прецизно одабране представнике архитектонске мисли и праксе XXI века, чије је стваралаштво испунило критеријуме савремености и актуелности пројектантске праксе, а истовремено одабрано тако да прикаже утицаје на развој савремене архитектонске мисли од краја XX века до данас. Анализа је кроз 250 релевантних примера архитектонских пројеката показала актуелност теме и феномена флуидности у архитектури, а кроз прецизно одабране репрезентативне примере пројеката на оригиналан начин кандидаткиња је анализирала везу теоријских становишта ових представника, практичних интерпретација и карактеристичних методолошких инструмената које је препознала и доказала као оперативне моделе инструментализације феномена флуидности у најутичајнијим савременим пројектантским праксама.

Оригиналност ове Докторске дисертације се пре свега препознаје у свеобухватном, интердисциплинарном, историјско-теоријском, хронолошком а потом савременом теоријско-практичном истраживању феномена флуидности који до сада није дефинисан у области архитектуре и урбанизма, а тиме и оригинално фокусиран кроз инструментализацију феномена флуидности у ужу научну области савремене архитектуре и архитектонског пројектовања. Комплексност постављене теме и методологије истраживања представља оригинално научно остварење кандидаткиње. Успостављена веза теорије и праксе архитектуре, веза историје архитектуре и савременог контекста, веза поменутих дисциплина и граничних поља архитектуре са архитектонским стваралаштвом, а потом и веза теоријских и оперативних знања представљају кључне елементе оригиналности ове дисертације. На методолошком истраживачком нивоу Дисертација приказује да је кандидаткиња дала аутентичан приступ истраживању инструментализације феномена флуидности које је потом на оригиналан и комплексан начин јасно систематизовала кроз нова оперативна знања и њихову примену у процесу архитектонског пројектовања. Графички наратив којим кандидаткиња визуелно систематизује исходе анализа, увезује теорију и праксу архитектуре и потврђује сопствене научне позиције показујући кредибилитет ауторског, научног става у истраживању је истовремено аутентична техника архитектонског истраживања цртежом и дијаграмом и оригинални модел мишљења.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидаткиња је у истраживању у Докторској дисертацији користила обимну литературу и примарне и секундарне изворе из области архитектуре и урбанизма, граничних поља архитектуре филозофије, културе, естетике и уметности, историје и теорије архитектуре, савремених архитектонских теорија и теорија архитектонског пројектовања, пројектне елаборате одабраних представника архитектонске мисли и праксе XXI века. Комплексност и обимност библиографских референци препознаје се и у претходно приказаној чињеници да је кандидаткиња у Дисертацији користила 288 референци, које је прецизно и фокусирано обрађивала потврђујући своја ауторска, научна становиштва. У складу са тим, избор, обим и квалитет библиографских јединица указује на то да је кандидаткиња упозната са кључним теоријским поставкама за дефинисану тему, као и са релевантном пројектантском праксом у области коју истражује, и да на одговарајући начин користи изворе за аргументацију својих ставова и извођење сопствених закључака.

На основу анализе релевантне литературе кандидаткиња је аспекте феномена флуидности препознала и дефинисала у интердисциплинарним везама архитектуре и архитектонског контекста кроз позиционирање кључних места лиминалне позиције архитектуре у периоду од XVII до XX века – промена вредности, значења, потреба, карактеристика и појавности у архитектури. Одабиром, класификацијом и систематизацијом релевантних извора кандидаткиња је формирала комплексне теоријске платформе, на основу којих је предмет истраживања анализирала је кроз три основна теоријска корпуса:

1. Интердисциплинарни оквир феномена кроз граничне дисциплине архитектуре и урбанизма – културу, уметност, филозофију и естетику

Први теоријски корпус обухвата интердисциплинарно истраживање феномена флуидности кроз однос теорија културе, технологије, филозофије, естетике и архитектуре и урбанизма са циљем препознавања, позиционирања и анализе аспеката феномена флуидности који се манифестују у односу архитектонског контекста и архитектуре. Кроз први теоријски корпус се анализирају и позиционирају кључна места у архитектонском контексту која су утицала на промене у архитектонској мисли и стваралаштву кроз интердисциплинарне манифестације феномена флуидности. Појавност флуидности у контексту архитектуре истражује се кроз три подцелине:

1. Хронолошка контекстуализација аспеката феномена флуидности од XVII до XX века
2. Парадигма умрежености и трансформације урбаног окружења у XXI веку
3. Интердисциплинарни трансфери појмова и значења у архитектонски дискурс којима се мења разумевање и промишљање савремене архитектуре

Основне библиографске јединице у овом корпусу су:

- Бергсон, Анри. *Стваралачка еволуција*. Београд: Алгоритам, 2016.
- Дејвис, Пенелопи., Сајмон, Дејвид. et al, *Јансонова Историја уметности: Западна традиција*. Вараждин: Станек, 2007.
- Augé, Marc. *Nemesta*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2005.
- Bauman Zigmunt. *Fluidni Život*. Novi Sad, Mediteran Publishing, 2009.
- Bauman, Zygmunt. *Liquid Life*. Cambridge, UK: Polity Press, 2005.
- Bauman, Zygmunt. *Liquid Modernity*. Cambridge, UK: Polity Press, 2000
- Castells, Manuel. *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban Regional Process*. London: Willey, 2004.
- Castells, Manuel. *The Rise of the Networked Society*. Oxford: Blackwell Publishers, 1996.
- Csikszentmihalyi, Mihaly. *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper & Row Publishers, 1990.
- Deleuze, Gilles., Gattari, Felix., "City/State", *Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory*, Leach, Niel, ed.. London: Routledge, 2005., 296-299.
- Graham, Steve., Marvin, Simon. *Splintering Urbanism*. London: Routledge, 2001
- Hauser, Arnold. *The Social History of Art: Renaissance, Mannerism and Baroque*. London: Routledge, 1962.
- Leach, Neil. *Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory*. London, New York: Routledge, 1997.
- Mako, Vladimir. *Estetika-Arhitektura*. Beograd: Orion Art, 2009
- Michaud, Yves. *Umjetnost U Plinovitu Stanju*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2004.
- Mitchel, William. *Me++*. Cambridge: MIT, 2004
- Pawley, Martin. *Terminal Architecture*. London: Reaktion Books, 1998.
- Virilio, Paul. „Over exposed city“, *The Lost Dimension*. New York: Semiotext, 1991. 9-28.

2. Историју и теорију архитектуре од XVII до XX века

Други теоријски корпус обухвата развој феномена флуидности кроз историју и теорију архитектуре и хронологију промена одлика архитектуре којима се манифестује феномен флуидности. Хронолошка контекстуализација аспеката феномена развија се континуално од времена барока, у ком се препознају прве теорије архитектуре које говоре о елементима флуидности и динамичким трансформацијама архитектонске форме, до XX века, на крају ког се кроз анализу мноштва праваца архитектонске мисли може свеобухватно дефинисати феномен флуидности у области архитектуре и урбанизма. Развој феномена флуидности се анализира кроз две подцеле:

1. Појмовна анализа – флуидност и ток у теорији архитектуре
2. Манифестације флуидности у архитектури од XVII до XX века

Основне библиографске јединице у овом корпусу су:

- Anderson, Richard. *Ludwig Hilberseimer Metropolis architecture and Selected Essays*. New York: Gsapp Books, 2012
- Archizoom Associati „No-Stop City“, *Architecture Theory since 1968*, ed. K. Michael Hays. Cambridge: The MIT Press, 1998.
- Arnhajm, Rudolf. *Vizuelno Mišljenje – Jedinstvo Slike i Pojma*. Beograd: Univerzitet Umetnosti u Beogradu, 1970.

- Arnheim, Rudolf. *The Dynamics of Architectural Form*. Berkeley, Calif.: University of California Press, 2009.
- Benjamin, Walter. *The Arcades Project*. Cambridge: Harvard University Press, 1999.
- Blunt, Anthony. *Baroque and Rococo - Architecture and Decoration*. Hertfordshire: Wordsworth Editions, 1988
- Bycroft, Michael . „Style and Substance in Rococo Science“, *Journal of Interdisciplinary History*, XLVIII. USA: MIT Press, 2018., 359-384.
- Cairns, Stephen. “Flows”, *The SAGE Handbook of Architectural Theory*, Crysler, C. Greig, Cairns, Stephen. Heynen, Hilde ed.. Los Angeles: SAGE, 2012.
- Choay, Françoise. *The Modern City: Planning in the 19th Century*. New York: George Braziller Inc, 1969.
- Crysler, Greig. Cairns, Stephen. Heynen, H. *The SAGE handbook of architectural theory*. Los Angeles: SAGE, 2012.
- Cullen, Gordon. *The Concise Townscape*. Oxford: Architectural Press, 1961
- De Solà-Morales Rubió, Ignasi, Whiting, Sarah. *Differences*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1997.
- Eisenman, Peter. *Diagram diaries*. London: Thames & Hudson, 2001.
- Evans, Robin. *Translation from Drawing to Building*. London: AA Publications, 1997..
- Fausch, Deborah. „Rococo Modernism: The Elegance of Style“, *Perspecta – Resurfacing Modernism*, Vol. 32. Cambridge: MIT Press, 2001., 8-17.
- Forester, John. *Urban Dynamics*. Cambridge: MIT Press, 1969.
- Forty, Adrian. *Words and buildings*. New York: Thames & Hudson, 2000.
- Frampton, Kenet. *Studies in Tectonic Culture: The Poetics of Construction in Nineteenth and Twentieth Century Architecture*. London, Cambridge: The MIT Press, 1995.
- Francis Mallgrave, Harry. *Architectural Theory - An Anthology from Vitruvius to 1870*. Malden, MA: Blackwell Pub, 2006.
- Gadamer, Hans-Georg. „The ontological foundation of the occasional and the decorative“, *Rethinking architecture*, ed. Neil Leach. New York: Routledge, 1997., 121-131.
- Gausa, Manuel., Muller, Willy., Guallart, Vicente. *The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture: City, Technology and Society in the Information Age*. Barcelona: Actar, 2003.
- Giedion, Sigfried. “Construction. Industry. Architecture”, *Rethinking Technology: A reader in Architectural Theory*, William W. Braham, Jonathan A. Hale, ed.. New York: Routledge, 2007., 33-37.
- Giedion, Sigfried. *Space, time and architecture*. Cambridge: Harvard University Press, 1967.
- Goldblatt, David. “Lightness and Fluidity: Remarks Concerning the Aesthetics of Elegance”, *Architectural Design* 77(1.. London: John Wiley and sons, 2007.
- Hays, Michael. *Architecture Theory Since 1968*. Cambridge, Mass: The MIT Press, 1998.
- Holl, Steven., Pallasmaa, Juhani., Perez-Gomez, Alberto. *Questions of Perception_ Phenomenology of Architecture*. San Francisco: William Stout Publishers, 2007.
- Jancks, Charles. *The Language of Postmodern Architecture*. London: Academy Editions, 1978.
- Jencks, Charles. “Jencks's theory of evolution”, *Architectural Review*, vol. 208. London: Emap: 2000., 76-80.
- Koolhaas, Rem., Mau, Bruce., Sigler, Jennifer., Werlemann, Hans. *Small, Medium, Large, Extra-Large*. New York, N.Y.: Monacelli Press, 1998.
- Le Corbusier. *The City of Tomorrow and its planning*. New York: Dover, 1987.
- Lefebvre, Henri., Nicholson-Smith, Donald., *The Production Of Space*. Malden, MA: Blackwell, 2009.
- Levey, Michael. *Rococo to Revolution: Major Trends in Eighteenth-Century Painting*. New York: Oxford UP, 1966.
- Lynch, Kevin. *The Image of the City*. Cambridge, MA: MIT Press, 1960.
- Mallgrave, Harry Francis. *Architectural Theory - An Anthology from Vitruvius to 1870*. Malden, MA: Blackwell Pub, 2006.
- Mallgrave, Harry Francis., Goodman, David. *Introduction to Architectural Theory: 1968 to The Present*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012.
- Millon, Hanry. *Baroque & Rococo Architecture*. New York: George Braziller Inc, 1961
- Neuman, Robert. *Baroque and Rococo Art and Architecture*. London: Laurence King Publishing Ltd, 2013
- Norberg-Schulz, Christian. *Baroque Architecture*. Milano: Electa Architecture, 1986.

- Pallasmaa, Juhani. *The Eyes of the Skin – Architecture and the Senses*. Chichester: John Wiley & Sons, 2012.
- Pask, Gordon. "The architectural relevance of cybernetics", *Architectural Design*, 9, 1968, 494-496
- Rowe, Colin. *Collage City*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1978.
- Sadler, Simon. *Archigram*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2005
- Sykes, Krista. *Constructing a new agenda: Architectural Theory 1993-2009*. New York: Princeton Architectural Press, 2010.
- Tschumi, Bernard. *Arhitektura i disjunkcija*. Zagreb: AGM, 2004.
- Tschumi, Bernard. *Manhattan Transcripts*. London: Academy, 1994.
- Van Zanten, David. "Architectural Composition at the Ecole des Beaux-Arts: From Charles Percier to Charles Garnier", *The Architecture of the Ecole des Beaux-Arts*, Arthur Drexler, ed.. New York: Museum of Modern art, 1977., 111-325.
- Ven, Cornelius. *Space in architecture*. Assen: Van Gorcum, 1978.
- Venturi, Robert. *Complexity and contradiction in architecture*. New York: Museum of Modern Art, 1977.
- Zevi, Bruno. *Architecture as space*. New York: Horizon Press, 1957.
- Вентури, Роберт., Скот Браун, Дениз., Ајзенур, Стивен. *Поуке Лас Вегаса: Заборављени симболизам архитектонске форме*. Београд: Грађевинска књига, 1990
- Ле Корбизије. *Ка правој архитектури*. Београд: Грађевинска књига, 1977.
- Миленковић, Бранислав. *Увод у архитектонску анализу*. Београд: Грађевинска књига, 1990.
- Фремптон, Кенет. *Модерна архитектура, критичка историја*. Београд: Орион арт, 2004.

3. Теорије архитектуре и архитектонско стваралаштво у XXI веку

Анализа развоја феномена флуидности резултира препознавањем принципа на којима се заснива његова инструментализација у архитектури XXI века, што се обрађује у трећем теоријском корпусу. Трећи корпус обухвата истраживање инструментализације феномена флуидности кроз анализу савремених теорија архитектуре и карактеристичних представника архитектонске мисли и пројектовања у XXI веку.

У трећем теоријском корпусу истражују се потенцијали инструментализације феномена флуидности у архитектури XXI века кроз теоријске позиције карактеристичних представника савремене архитектонске мисли и архитектонског стваралаштва. Анализа у трећем теоријском корпусу обухвата анализу промена вредности, потреба и карактеристика архитектуре XXI века и нове принципе архитектонског пројектовања кроз које се феномен флуидности манифестује и инструментализује.

Основне библиографске јединице у овом корпусу су:

- Allen, Stan. *Points + Lines*. New York: Princeton Architectural Press, 1999.
- Allen, Stan. *Practice: Architecture, Technique + Representation*. Abington: Routledge, 2009.
- Andelković, Katarina. „Kinesthetic Imagination in Architecture: Design and representation of space“, *Život Umjetnosti*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2020.
- Angelil, Marc., Klingmann, Anna. 'Hybrid morphologies: infrastructure, architecture, landscape', *Daidalos*, 73,. Berlin: G+B Publishing, 1999., 16-25.
- Ayres, Phil. *Persistent Modelling: Extending the role of architectural representation*. New York: Routledge, 2012.
- Cairns, Stephen. "Flows", *The SAGE Handbook of Architectural Theory*, Crysler, C. Greig, Cairns, Stephen. Heynen, Hilde ed.. Los Angeles: SAGE, 2012.
- Crysler, Greig. Cairns, Stephen. Heynen, H. *The SAGE handbook of architectural theory*. Los Angeles: SAGE, 2012.
- Easterling, Keller. *Organization Space: Landscapes, Highways, and Houses in America*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1999.
- Eisenman, Peter. „Unfolding events: Frankfurt Rebstock and the possibility of a new urbanism", *Unfolding Frankfurt*. Berlin: Ernst & Sohn, 1991.
- Eisenman, Peter., Dobney, Stephen. *Eisenman Architects*. Mulgrave: The Image Publishing Group, 1995.

- Eisenman, Peter. *Diagram diaries*. London: Thames & Hudson, 2001
- Gannon, Todd., Hadid, Zaha. *Zaha Hadid BMW Central Building*. New York: Princeton Architectural Press, 2006.
- Garcia, Mark. *The Diagrams of Architecture*. London: John Wiley and Sons, 2010.
- Gausa, Manuel., Muller, Willy., Guallart, Vicente. *The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture: City, Technology and Society in the Information Age*. Barcelona: Actar, 2003
- Hadid, Zaha. Schumacher, Patrik. *TOTAL FLUIDITY*. Vienna: SpingerWienNewYork, 2011.
- Hadid, Zaha., Betsky, Aaron. *Zaha Hadid – Complete Buildings and Projects*. London; Thames and Hudson, 1998.
- Jormakka, Kari. *Absolute Motion*. Tampere: Dept. of Architecture, Tampere University of Technology, 2002.
- Jormakka, Kari. *Flying Dutchman: Motion in Architecture*. Basel, Bostin, Berlin: Birkhauser, 2002.
- Koeck, Richard. *CINE-SCAPES: Cinematic Spaces in Architecture and Cities*. New York: Routledge, 2013.
- Koolhaas, Rem. „Generic City“, *S,M,L,XL*. New York, N.Y.: Monacelli Press, 1998., 1248-1264.
- Koolhaas, Rem., Mau, Bruce., Sigler, Jennifer., Werlemann, Hans. *Small, Medium, Large, Extra-Large*. New York, N.Y.: Monacelli Press, 1998.
- Lynn, Greg. „Architectural Curvilinearity: The Folded, the Pliant and the Supple“, *Constructing a new agenda: Architectural Theory 1993-2009*, Krista Sykes, ed.. New York: Princeton Architectural Press, 2010., 30-61.
- Milenković, Branislav. *Uvod u arhitektonsku analizu*. Beograd: Građevinska knjiga, 1972.
- Mitchel, William. „Boundaries / Networks“, *Constructing a new agenda: Architectural Theory 1993-2009*, Krista Sykes, ed.. New York: Princeton Architectural Press, 2010., 228-245.
- Sykes, Krista. *Constructing a new agenda: Architectural Theory 1993-2009*. New York: Princeton Architectural Press, 2010
- Tschumi, Bernard. *Arhitektura i disjunkcija*. Zagreb: AGM, 2004.
- Van Berkel, Ben. Bos, Caroline. *Knowledge Matters*. Amsterdam: Frame Publishers, 2016.
- Van Berkel, Ben. Bos, Caroline. *Move*. Amsterdam: Unstudio, 1999.
- Van Berkel, Ben. Bos, Caroline. *UN Studio UN Fold*. Rotterdam: Nai Publishers, 2002.
- Van Berkel, Ben. Bos, Caroline. *UN Studio: Design Models, Architecture, Urbanism, Infrastructure*. New York: Thames & Hudson, 2006.
- Vidler, Anthony. „Diagrams of Diagrams: Architectural Abstraction and Modern Representation“, *The Diagrams of Architecture*. London: John Wiley and Sons, 2010., 54-63.
- Wall, Alex. „Flow and interchange: mobility as a quality of urbanism“, *Architecture in Cities: Present and Future*. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, 1996., 158–66.
- Weinstock, Michael. 2013. "System City: Infrastructure and The Space of flows", *Architectural Design*, 83. London: John Wiley & Sons, 2013., 14-23.
- Wigley, Mark. „Network Fever“, *Grey Room*, 4. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2001., 82-122.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Научне методе истраживања кандидаткиња је поставила и применила у складу са комплексношћу теме, предмета и проблема истраживања и оне одговарају интердисциплинарној природи истраживања које резултира поставком феномена флуидности у архитектури. Кандидаткиња је применила сложен и прецизан теоријско-методолошки приступ повезивања теоријских анализа са инструментализацијом и оперативним, методолошким алатима у архитектонском пројектовању. Истраживачка методологија се састоји из три основна дела.

Први део чини формирање теоријске платформе за разумевање и поставку феномена флуидности кроз интердисциплинарну анализу, класификацију и систематизацију примарних и секундарних теоријских извора. Са циљем хронолошке поставке развоја феномена флуидности у контексту архитектуре у овом делу истраживања примениће се методе комапаративне анализе теоријских извора из граничних дисциплина архитектуре и урбанизма

– културе, уметности, филозофије и естетике. Квалитативни истраживачки поступак у овом делу истраживања обухвата дедуктивне методе контекстуалних интерпретација значења и утицаја на промене у архитектонском дискурсу, системима вредности и стваралаштву. У складу са тим, овај део истраживања припада феноменолошкој врсти квалитативног истраживања јер обухвата анализу аспеката појавности, значења и искуствености феномена флуидности и њиховог утицаја на разумевање, перцепцију и значења архитектонског простора.

Други део истраживања односи се на историјско-теоријску поставку феномена флуидности у области архитектуре и урбанизма и обухвата квалитативни, историјско-интерпретативни поступак у ком се примењују методе компаративне анализе историјско-теоријских примарних и секундарних извора из области архитектуре и урбанизма. Хронолошка анализа, која има за циљ поставку развоја феномена флуидности у области архитектуре и урбанизма, припада корелационој врсти истраживања којим се препознати аспекти феномена флуидности у мултидисциплинарном контексту архитектуре доводе у однос са развојним променама у архитектури. На основу тога, методама анализе, синтезе и логичке аргументације систематизују се основне теоријске поставке за предмет и проверу опште хипотезе истраживања.

Трећи део истраживања обухвата анализу и дефинисање инструментализације феномена флуидности у архитектури XXI века кроз архитектонско пројектовање. У првој подцелини се методама компаративне анализе теоријских поставки и њихове примене на одабраним студијама случаја архитектонске праксе XXI века систематизују фигуративни и нефигуративни принципа инструментализације флуидности у архитектури. Кроз архитектонско пројектовање аспекти феномена флуидности се дедуктивним методама анализе, синтезе и евалуације преводе у методолошке инструменте. На овај начин успоставља се теоријско-практична основа за проблем истраживања и проверу посебне хипотезе. На основу тога, посебна хипотеза истраживања проверава се и индуктивним методама графичког наратива, којим се препознају и истичу потенцијали примене резултата истраживања у процесу савременог архитектонског пројектовања.

У закључном делу извршена је систематизација и интерпретација добијених резултата, из којих проистичу закључци и смернице за даља истраживања. Кандидаткиња је у овом делу систематизовала и сумирала резултате и исходе истраживања, потврде постављених хипотеза, на основу којих даје препоруке о примени и даљем развоју теме.

На основу свега наведеног, може се закључити да је примењена методологија истраживања обезбедила квалитет добијених резултата, те да су изабрани научни методи омогућили достизање постављених циљева истраживања и успешну верификацију постављених научних хипотеза.

3.4. Применљивост остварених резултата

Докторска дисертација кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић има два основна исхода истраживања а то су дефинисање феномена флуидности у области архитектуре и урбанизма и дефинисање принципа, пројектантских поступака и методолошких инструмената у инструментализацији феномена флуидности у ужој области савременог архитектонског пројектовања. Кандидаткиња је успоставила нове платформе оперативних знања којима резултира анализа инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању XXI века, интерпретативним графичким наративом су анализирани и систематизовани скупови карактеристичних методолошких поступака и инструмената кроз анализу петнаест репрезентативних примера пројектих елабората одабраних представника архитектонске мисли и праксе. Дисертација кандидаткиње на тај начин проширује постојећа пројектантска знања и вештине у ужој области савременог архитектонског пројектовања, кроз

анализу и синтезу принципа флуидности, пројектантских поступака фигуративности и нефигуративности инструментализације и карактеристичних методолошких инструмената у процесу пројектовања. На тај начин ово истраживање је остварило везу теоријских знања и њихове практичне примене кроз све основне нивое пројектантског процеса.

Крајњи исход интегралне теоријско-практичне анализе и анализе репрезентативних пројектних елабората у студијама случаја интерпретативним графичким наративом је дефинисање основног, универзалног принципа инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању XXI века и методолошких инструмената кроз које се изражава у односу на програмски / функционално-организациони, обликовни / формално-структурни и искуствени / перцептивно-естетски ниво пројектантског процеса.

Теоријска примена резултата Дисертације се може поделити на две основне осе – историјско-теоријски оквир и савремену архитектонску теорију. Успостављен модел истраживања развоја феномена флуидности може се применити у даљим истраживањима у односу на одређене епохе и манифестације феномена флуидности у специфичним историјским контекстима архитектуре. У односу на развојне потенцијале теме у савременом контексту даља истраживања се могу фокусирати на ниво урбанизма и ентеријера, и истраживати у односу на посебне области, локације и намене, према успостављеном истраживачком моделу Дисертације.

Практична операционализација исхода истраживања у Дисертацији је кључни развојни потенцијал са директном применом у ужој научној области *Савремена архитектура и архитектонско пројектовање*. Кандидаткиња је у Дисертацији успоставила истраживачки модел који се може применити у новим истраживачким пројектантским поступцима. Дефинисани принципи, поступци и инструменти у процесу архитектонског пројектовања се могу примењивати усмерено на ниво урбанизма и ентеријера, као и у односу на посебне области или намене. Дефинисани принципи, пројектантски поступци и инструменти имају потенцијале даљег надограђивања и примене у образовању и пројектовању, кроз истраживачке пројектантске праксе, радионице или експерименте.

У складу са актуелношћу теме и интердисциплинарном природом феномена флуидности потенцијали инструментализације односа теоријских и практичних знања и исхода ове дисертације се могу развијати у правцу различитих програма (архитектуре транзитних зона и градске инфраструктуре, архитектуре у туризму, архитектуре и ентеријера у модној индустрији, новим моделима становања и сл.).

Закључујемо да је истраживање у Докторској дисертацији Бојане М. Јерковић-Бабовић остварило све очекиване резултате и да наведени исходи имају вишеструке научне доприносе области архитектуре, кроз нова теоријска и оперативна знања и успостављање директних односа теорије и праксе у ужој области архитектонског пројектовања.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ Бојане М. Јерковић-Бабовић показује да кандидаткиња поседује способност за самостални научно-истраживачки рад на високом степену. Кандидаткиња је на основу адекватно дефинисане теме, предмета и проблема истраживања развила специфичан методолошки поступак који је омогућио проверу постављених научних хипотеза и њихову потврду.

У току процеса израде Дисертације, кандидаткиња је показала вештине владања различитим методама научног истраживања, дефинисања научних ставова и њихове аргументације, повезивања интердисциплинарних знања, повезивања теоријских поставки и практичне примене. Кроз рад на Дисертацији, кандидаткиња је показала да поседује

специфична знања из наведених научних области, показала вештину успостављања и примене специфичних метода истраживања и исказала способност успостављања развојних потенцијала примене и интерпретације научно-истраживачких резултата.

Комисија је, на основу увида у целокупан рад изложен у Докторској дисертацији као и на основу научно-истраживачких резултата, уверена да кандидаткиња Бојана М. Јерковић-Бабовић поседује неопходна знања и способности за успешан самостални научни рад и да ће на тај начин доприносити развоју савремене теорије и праксе у области *Архитектура и урбанизам*, односно уже научне области *Савремена архитектура и архитектонско пројектовање*.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Основни научни доприноси које је кандидаткиња Бојана М. Јерковић-Бабовић остварила у Докторској дисертацији „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ обухватају подједнако теоријске и практичне нивое научно-истраживачког рада.

Теоријски доприноси ове дисертације су:

- дефинисање феномена флуидности у области архитектуре и урбанизма,
- успостављање интердисциплинарне теоријске платформе разумевања феномена флуидности,
- успостављање историјско-теоријске платформе за разумевање развоја феномена флуидности у архитектонском контексту,
- успостављање теоријске платформе за разумевање феномена флуидности у савременом контексту архитектуре,
- успостављање историјско-теоријске платформе за разумевање развоја феномена флуидности у односу на развој архитектонске мисли,
- хронолошка систематизација појавности и аспеката феномена флуидности у архитектури,
- систематизација и дефинисање принципа на којима се феномен флуидности у области архитектуре и урбанизма заснива,
- успостављање платформе теорија архитектонског пројектовања у којима се изражавају аспекти, принципи и поступци инструментализације феномена флуидности,
- дефинисање значења *флуидности* и *тока* у дискурсу архитектуре,
- креирање појмовника феномена флуидности у архитектури.

Практични доприноси ове дисертације су:

- успостављање платформе практичних оквира инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању XXI века, базе пројеката и пројектних елабората у којима се манифестује феномен флуидности,
- практичне интерпретације резултата теоријских анализа кроз класификацију, систематизацију и анализу елемената одабраних пројектних елабората,
- дефинисање оперативних процеса примене теоријских резултата истраживања, кроз принципе флуидности, пројектантске поступке и методолошке инструменте,

- дефинисање пројектантских поступака инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању,
- класификација и систематизација методолошких инструмената фигуративне инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању,
- класификација и систематизација методолошких инструмената нефигуративне инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању,
- формирање скупова методолошких инструмената у односу на програмски / функционално-организациони ниво, обликовни / формално-структурни ниво и искуствени / перцептивно-естетски ниво пројектантског процеса инструментализације феномена флуидности,
- дефинисање основног, универзалног принципа инструментализације феномена флуидности у архитектонском пројектовању (ток),
- дефинисање односа тока као основног принципа инструментализације феномена флуидности и методолошких инструмената у процесу архитектонског пројектовања.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

У докторској дисертацији кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић остварени су значајни научни доприноси научној области *Архитектура и урбанизам*, а посебно у ужој научној области *Савремена архитектура и архитектонско пројектовање*. У Докторској дисертацији „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“ кандидаткиња је применила више научних метода истраживања којима остварује формирање интердисциплинарне теоријске платформе за разумевање феномена флуидности, историјско-теоријске платформе за разумевање развоја феномена у архитектонској мисли, дефинисања феномена у области архитектуре и урбанизма, а потом анализе савремене архитектонске мисли и праксе, великог броја (250) адекватно одабраних пројеката у форми студија случаја и специфичној систематизацији методолошких инструмената и пројектантских поступака инструментализације феномена флуидности којима обухвата све основне нивое пројектантског процеса, од функционалне организације, обликовања до перцептивно-естетског домена доживљаја простора.

Прецизним истраживањем обимног теоријског оквира Дисертација приказује систематизацију хронолошког развоја аспеката феномена флуидности од XVII до XX века, на основу чега кандидаткиња прецизно и оригинално формулише основне принципе на којима се феномен флуидности заснива успостављајући тиме и дефиницију феномена, што је један од основних теоријских научних доприноса. Други основни практични допринос огледа се у оригиналном успостављању везе теоријских становишта и архитектонске пројектантске праксе, кроз истраживање инструментализације феномена флуидности у архитектури XXI века, чиме кандидаткиња стечена и надограђена теоријска знања користи за формирање научно заснованих и практично применљивих методолошких инструмената и пројектантских поступака у ужој области *Савремена архитектура и архитектонско пројектовање*.

На основу наведеног Комисија сматра да се иновативност Докторске дисертације кандидаткиње огледа како у теоријским анализама и систематизацијама закључака којима кандидаткиња аргументује своје оригиналне научне позиције и ставове, тако и у методологији истраживања релевантних пројектних елабората одабраних представника архитектонске мисли и праксе чиме постиже оригиналне резултате увезивањем теоријских и практичних закључака и проширује постојећа оперативна знања у савременој архитектури и архитектонском пројектовању. У складу са тим, научна аргументација и методолошки приступ у Дисертацији резултирају прецизним утврђивањем скупова инструмената и поступака у процесу архитектонског пројектовања којима се свеобухватно инструментализује феномен флуидности кроз фигуративне и нефигуративне домене савремене архитектуре. Значај

истраживања у овој Дисертацији на тај начин унапређује методологију процеса архитектонског пројектовања кроз разумевање, дефинисање актуелног савременог феномена, пружањем оригинално дефинисаних и научно заснованих принципа, начина операционализације и инструментализације аспеката феномена флуидности у савременом архитектонском пројектовању. Тиме Докторка дисертација пружа нове увиде о увезивању области архитектонског пројектовања са комплексим савременим контекстом архитектонског деловања и интердисциплинарним знањима из граничних поља архитектуре и урбанизма, као што су уметност, култура, филозофија и естетика.

4.3. Верификација научних доприноса кандидаткиње

Монографска студија / поглавље у књизи М12 или рад у тематском зборнику међународног значаја (М14)

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, (2020) „КОНТЕКСТ УМРЕЖЕНОСТИ И ТЕРМИНАЛ-АРХИТЕКТУРА: ПОЗИЦИЈА АРХИТЕКТОНСКЕ ФОРМЕ У ПРОСТОРИМА ТОКОВА САВРЕМЕНОГ ГРАДА“, *Експресивност и интимност у музици & тако мале ствари: интимно у уметности и култури, Књига III*, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, стр. 265-279. ISBN 978-86-80796-64-2, COBISS.SR-ID 28363017
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, (2019) „АРХИТЕКТУРА ТОКОВА: ПОЗИЦИЈА АРХИТЕКТОНСКЕ ФОРМЕ ИЗМЕЂУ КРЕИРАЊА ОБЈЕКТА И КРЕИРАЊА ПОРУКЕ“, *Рођење у музици New Born Art, Књига III*, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, стр. 321-329. ISBN 978-86-80796-43-7, COBISS.SR 280448524
- И. Ракоњац, **Бојана Јерковић-Бабовић**, (2019) „ФЛУИДНОСТ ГРАНИЦЕ ОТВОРЕНОГ ЈАВНОГ ПРОСТОРА“, *Рођење у музици New Born Art, Књига III*, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет стр. 379-390. ISBN 978-86-80796-43-7, COBISS.SR 280448524
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Зорић, Н. Фотирић, (2018) „ОД АРТЕФАКТА ДО ЕФЕКТА: РАЗВОЈ ФЛУИДНОСТИ АРХИТЕКТОНСКОГ ПРОСТОРА“, *Зборник радова МУЗИКА ЗНАКОВА / ЗНАКОВИ У МУЗИЦИ И NEW BORN ART*, стр 247-257, ISBN 978-86-80796-26-0
- А. Зорић, **Бојана Јерковић-Бабовић**, И. Рајковић, (2018) „Архитектура слободног времена – савремена интерпретација доживљаја напуштених простора“, *Зборник радова XII Међународни научни скуп ФИЛУМ*, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, стр 237-246, ISBN 978-86-80796-26-0
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Зорић, Д. Васиљевић Томић, (2017) „КОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЈА ТОКА И ПРАЗНИНЕ У ЕСТЕТИЧКОМ ЧИТАЊУ АРХИТЕКТУРЕ : МОСТАРСКА ПЕТЉА У БЕОГРАДУ“, *Архитектура у комуникативном дискурсу Књига III*, Крагујевац, 3, pp. 181 - 192, 978-86-80596-04-4, 2017.

Рад у часописима међународног значаја верификованог посебном одлуком (М24):

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, И. Ракоњац, Д. Фурунџић (2020) „FLUID SPACES IN CONTEMPORARY URBAN CONTEXT: QUESTIONING THE BOUNDARY BETWEEN ARCHITECTURE AND INFRASTRUCTURE“, *SPATIUM*, Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, IAUS, 43, pp. 35-43, ISSN 1450-569X, ISSN 2217-8066 (Online)DOI: <https://doi.org/10.2298/SPAT2043035J>, UDC 711.4/.8 72.012.
- Д. Васиљевић Томић, **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Зорић, (2017) „REDEFINING SPACE OF THE CONTEMPORARY CONTEXT OF THE CITY: MOVEMENT AND PERCEPTION AS ASPECTS OF ACCESSIBILITY“, *FACTA UNIVERSITATIS Series: Architecture and Civil Engineering*, Univerzitet u Nisu, 15, 2, pp. 199 - 209, DOI: 10.2298/FUACE161021015V UDC 7.05:72 72.011.

Предавање по позиву са међународног скупа штампано у изводу (М32)

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, (2019) „Контекст умрежености и терминал-архитектура: Позиција архитектонске форме у просторима токова савременог града“, XIV Међународни научни скуп ФИЛУМ, Српски језик, књижевност, уметност, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет. 26-27.10.2019. Књига резимеа, стр. 194. ISBN 978-86-80796-44-4, [COBISS.SR 280427020](#)
- И. Ракоњац, **Бојана Јерковић-Бабовић**, (2019), „Флексибилност као аспект флуидности границе“ у *Тако мале ствари: интимно у уметности и култури*, XIV Међународни научни скуп ФИЛУМ, Српски језик, књижевност, уметност, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, 25-27.10.2019. Књига резимеа, стр. 197. ISBN 978-86-80796-44-4, [COBISS.SR 280427020](#)
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, (2018) „АРХИТЕКТУРА ТОКОВА: ПОЗИЦИЈА АРХИТЕКТОНСКЕ ФОРМЕ ИЗМЕЂУ КРЕИРАЊА ОБЈЕКТА И КРЕИРАЊА ПОРУКЕ“, XIII Међународни научни скуп ФИЛУМ, Српски језик, књижевност, уметност, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет. 26-27.10.2018. Књига резимеа, стр 189. ISBN 9788680796260
- И. Ракоњац, **Бојана Јерковић-Бабовић**, (2018) „ФЛУИДНОСТ ГРАНИЦЕ ОТВОРЕНОГ ЈАВНОГ ПРОСТОРА“, XIII Међународни научни скуп ФИЛУМ, Српски језик, књижевност, уметност, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет. 26-27.10.2018. Књига резимеа, стр 191. ISBN 9788680796260
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Зорић, Н. Фотирић, (2017) „Од артефакта до ефекта: Развој флуидности архитектонског простора“, XII Међународни научни скуп ФИЛУМ, Српски језик, књижевност, уметност, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, 27-28.10.2017.
- А. Зорић, **Бојана Јерковић-Бабовић**, И. Рајковић, (2017) „Архитектура слободног времена – савремена интерпретација доживљаја напуштених простора“, XII Међународни научни скуп ФИЛУМ, Српски језик, књижевност, уметност, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, 27-28.10.2017.

Саопштење са скупа међународног значаја штампано у целини (М33)

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Симовић (2021) „Network - Simultaneous flows: Model of the simultaneous presence and absence in urban space“, Balkan Architectural Biennale 2021 International Conference: Global Village – Shelter for Resilient Living, Online conference – зборник у процесу израде
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, (2019) „FLUID STATE OF ARCHITECTURE“, ICA – 21st International Congress of Aesthetics, Possible worlds of contemporary aesthetics: Aesthetics between history, geography and media, University of Belgrade – Faculty of Architecture, The Society for Aesthetics of Architecture and Visual Arts Serbia (DEAVUS) and International Association for Aesthetics (IAA), Bgrade 2019, 21-26.7.2019., pp. 1686-1690, ISBN 978-86-7924-224-2
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, (2019) „Fluidity of contemporary context and the postindustrial phase of the first industrial zone in belgrade“, 6th International Academic Conference on Places and Technologies, Pécs 2019, 9-10.5.2019, pp. 271-278, ISBN: 978-963-429-401-6
- I. Rakonjac, I. Rakonjac, V. Đokić, M. Gašić, **Војана Јерковић-Бабовић**, „Contemporary Lighting Solutions in the Historic Urban Landscape: Project-oriented Approach“ in V. Obradović and M. Todorović (ed.), *Proceedings of 5th IPMA SENET Project Management Conference*, Belgrade, Serbia, May 19-21, 2019, (ISSN 2352-5428 / ISBN 978-94-6252-861-1) <https://doi.org/10.2991/senet-19.2019.23> <https://www.atlantis-press.com/proceedings/senet-19/125925974>
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Зорић, Н. Фотирић, (2018) „Fluidity, displacement and hedonism: travel flows and the position of cultural heritage in contemporary design methodologies in the case of the first industrial zone in belgrade“, 20th General Assembly of International Experts & Symposium

Heritage for Planet Earth „Tourism market trends: to manage or to be managed?“, Fondazione Romualdo del Bianco, Фиренца : Auditorium al Duomo, 3.3. – 4.3.2018. ISBN 9788840474356

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, И. Рајковић, (2017) „Fluidity: Networked context and potentials of contemporary design methodologies of architecture in tourism“, *Places and Tehnologies*, University of Sarajevo - Faculty of Architecture, -1, 1, 4, pp. 573 - 581, 978-9958-691-56-0, 711.3/.4(063)(082), Босна и Херцеговина, 8. - 9. Јун, 2017

Саопштење са скупа међународног значаја штампано у изводу (М34)

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, (2019) „FLUID STATE OF ARCHITECTURE“, ICA – 21st International Congress of Aesthetics, Possible worlds of contemporary aesthetics: Aesthetics between history, geography and media, University of Belgrade – Faculty of Architecture, The Society for Aesthetics of Architecture and Visual Arts Serbia (DEAVUS) and International Association for Aesthetics (IAA), Bgrade 2019, 21-26.7.2019., pp. 650, ISBN 978-86-7924-223-5, COBISS.SR-ID 277405964
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Зорић, Н. Фотирић, (2018) „Fluidity, displacement and hedonism: Travel flows and the position of cultural heritage in contemporary design methodologies in the case of the First industrial zone in Belgrade“, 20TH GENERAL ASSEMBLY OF INTERNATIONAL EXPERTS & SYMPOSIUM HERITAGE FOR PLANET EARTH „Tourism market trends: to manage or to be managed?“, Fondazione Romualdo del Bianco, Фиренца : Auditorium al Duomo, 3.3. – 4.3.2018., pp. 17-18, ISBN 9788840474359
- А. Зорић, **Бојана Јерковић-Бабовић**, И. Рајковић, (2018) „(In)Compatible areas: New recreational Facilities in the role of reviving the historic place in the case of the summer theatre stage in Topcider“, 20TH GENERAL ASSEMBLY OF INTERNATIONAL EXPERTS & SYMPOSIUM HERITAGE FOR PLANET EARTH, Fondazione Romualdo del Bianco, Фиренца : Auditorium al Duomo, 3.3. – 4.3.2018., pp. 66, ISBN 9788840474359
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, (2017) „Patterns of fluidity: Mostar Interchange in Belgrade“, Balkan Architectural Biennale „BALKAN PATTERNS IN URBANISM AND ARCHITECTURE: CHALLENGES“, Balkan Architectural Biennale, Београд, 19. - 22. Dec, 2017, pp.33, 72.012(497)20(048)(0.034.2) 72.01(048)(0.034.2), COBISS.SR-ID 253101324,

Роглавље у књизи М42 или рад у тематском зборнику националног значаја (М45)

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, (2021) „Arhitektura infrastrukture saobraćajnih tokova – Most Gazela i Mostarska petlja u Beogradu“, *Na међи уметности и инжењерства: Студије о послератној архитектури Београда и Србији*, др Лука Сканси, Београд: Универзитет у Београду – Архитектонски Факултет, 42-71, ISBN 978-86-7924-249-5

Рад у водећем часопису националног значаја (М51):

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, (2019) „FLUID STATE OF ARCHITECTURE“, *Serbian Architectural Journal*, University of Belgrade – Faculty of Architecture, Београд, ISSN 1821-3952 UDC 72.01, 72“20“.

Рад у часопису националног значаја (М53):

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, Н. Фотирић, (2020) „PATTERNS OF FLUIDITY: MOSTAR INTERCHANGE IN BELGRADE“, *Phlogiston : journal for History and Philosophy of Science and Technology*, Музеј науке и технике, Београд, pp. 211-217, ISSN 0354-6640, COBISS.SR-ID 102451463

Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини (М63):

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Зорић, Н. Фотирић, (2017) „Прва индустријска зона Београда: Позиција културног добра у савременим методологијама архитектуре“, VIII Конференција о градитељском наслеђу *Културно добро*, Београд: Завод за заштиту споменика културе града Београда, 12.10.2017. стр. 134-146 (ISBN: 978-88-89779-47-9) (UDC: 71/72(497.11)20“(082))
- А. Зорић, **Бојана Јерковић-Бабовић**, И. Рајковић, (2017) „Култура и рекреација: Афирмација културног наслеђа у архитектонском дискурсу“, Зборник радова VIII Конференције о

градитељском наслеђу Културно добро, Завод за заштиту споменика културе града Београда, Завод за заштиту споменика културе града Београда, pp. 122 - 133, 71/72(497.11)''20''(082), 978-86-89779-47-9, Београд, 12. - 12. Oct, 2017

- Н. Фотирић, **Бојана Јерковић-Бабовић**, И. Рајковић, (2016) „Културни предео и естетика архитектуре туристичких објеката Савремени аспекти пројектовања туристичких објеката - екстензија садржаја хотела „Бабе” на Космају“, VII Конференција о градитељском наслеђу *Културни предео*, Београд: Завод за заштиту споменика културе града Београда, 10.11.2016., стр. 74-81. (ISBN: 978-86-89779-36-3) (UDC: 930.85(497.11)''19/20''(082))

Награда на међународној изложби (M104)

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А.Симовић, Б.Гулан (2019) - **Признање** за пројекат *KILIM* у категорији Архитектура и/или уметност као инспирација за стварање – Mention in the category Architecture and/or art – inspiration for creating for the project *KILIM* on Seventh International Exhibition ON ARCHITECTURE: CHALLENGES IN ARCHITECTURE, URBAN DESIGN AND ART, Strand, Sustainable urban Society Association, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade

Учесће на међународној изложби (M105)

- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2021) – Пројекат *DG Apartment – Reconstruction, adaptation and interior design project*, category Architecture and Art - Interior Design, Ninth International Multimedia Event - On Architecture Facing the Future – New Challenges, STRAND, ISBN 978-86-89111-25-5
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2021) – Пројекат, *BMT Penthouse – Reconstruction and adaptation project with total interior design*, category Interior Design, Balkan Architectural Biennale 2021, Balkan Cinema, Beograd – каталог у процесу израде
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2021) – Пројекат *DG Apartment – Reconstruction, adaptation and interior design project*, category Interior Design, Balkan Architectural Biennale 2021, Balkan Cinema, Beograd – каталог у процесу израде
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2020) – Пројекат *Penthouse BMT – Reconstruction and adaptation of the city center penthouse with total design of the interior*, category Inovative Solutions in Methodological Approach and Design in the use of Materials, Eight International Multimedia Event On Architecture 2020, STRAND, ISBN 978-86-89111-22-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2020) – Пројекат *Cohesion-Adhesion Science Park*, category Inovative Solutions in Methodological Approach and Design in the use of Materials, Eight International Multimedia Event On Architecture 2020, STRAND, ISBN 978-86-89111-22-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2020) – Пројекат *Spherical Mirrors Science Park*, category Inovative Solutions in Methodological Approach and Design in the use of Materials, Eight International Multimedia Event On Architecture 2020, STRAND, ISBN 978-86-89111-22-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2020) – Пројекат *Reconstruction and adaptation of the rooftop with a terrace*, category Architecture, 22nd SALON OF ARCHITECTURE, online event, ISBN 978-86-81662-01-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2020) – Пројекат *Reconstruction, adaptation and Interior Design of a Penthouse*, category Interior, 22nd SALON OF ARCHITECTURE, online event, ISBN 978-86-81662-01-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2020) – Пројекат *Apartment Interior design*, category Interior, 22nd SALON OF ARCHITECTURE, online event, ISBN 978-86-81662-01-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Симовић, (2020) – Пројекат *Network Simultaneous Flows*, category Experiment in Architecture, 22nd SALON OF ARCHITECTURE, online event, ISBN 978-86-81662-01-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Симовић, Б. Гулан (2020) – Пројекат *KILIM*, category Competition, 22nd SALON OF ARCHITECTURE, online event, ISBN 978-86-81662-01-4

- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А. Симовић (2020) Пројекат *Network Simultaneous Flows*, Категорија Експеримент и истраживање, 42. Међународни Салон Архитектуре, Музеј примењене уметности, Београд, ISBN 978-86-7415-220-1
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2020) Пројекат *Interior Design BWC30*, Категорија Експеримент у архитектури, 42. Међународни Салон Архитектуре, Музеј примењене уметности, Београд, ISBN 978-86-7415-220-1
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019) – Пројекат *Ре:дизајн унутрашњег простора становања*, category Realization, DAYS OF ARCHITECTURE BANJA LUKA, Re: Housing competition, The Center for Spatial Research, Banja Luka – каталог у процесу штампања
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019) – Пројекат *Кров као дом: Реконструкција, адаптација и пренамена мансарде и кровне површине у стан са терасом*, category Realization, DAYS OF ARCHITECTURE BANJA LUKA, Re: Housing competition, The Center for Spatial Research, Banja Luka – каталог у процесу штампања
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019) – Пројекат *Aquatecture*, category Architecture, Art Festival Dev9t Architecture exhibition, Stara Ciglanica, Beograd, <http://dev9t.com/>
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019) – Пројекат *Global Warming Center*, category Architecture, Art Festival Dev9t Architecture exhibition, Stara Ciglanica, Beograd, <http://dev9t.com/>
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А.Симовић, Б.Гулан (2019) - Пројекат *KILIM*, BAUHAUS 100 Architectural-urban competition for conceptual idea of a square with viewpoint Ciglane Sarajevo DAYS OF ARCHITECTURE SARAJEVO, Rethinking Paradigms, Historical Museum of BiH, Sarajevo - <http://www.daniarhitecture.ba/bs/da2019/konkurs/3-kilim>
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А.Симовић, (2019) - Пројекат *SEDUCTION PAVILION*, category Competitions, BALKAN ARCHITECTURAL BIENNALE, Architectural Exhibition, Balkan Cinema, Beograd, ISBN 978-86-916755-5-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А.Симовић, Б.Гулан (2019) - Пројекат *KILIM*, category Competitions, BALKAN ARCHITECTURAL BIENNALE, Architectural Exhibition, Balkan Cinema, Beograd, ISBN 978-86-916755-5-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019) - Пројекат *APARTMENT INTERIOR DESIGN: LINES AND COLOURS*, category Interior Architecture, BALKAN ARCHITECTURAL BIENNALE, Designer Exhibition, Balkan Cinema, Beograd, ISBN 978-86-916755-5-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019) - Пројекат *APARTMENT INTERIOR DESIGN: BWC30*, category Interior Architecture, BALKAN ARCHITECTURAL BIENNALE, Designer Exhibition, Balkan Cinema, Beograd, ISBN 978-86-916755-5-4
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019) – Пројекат FLUIDITY OF SPACE: Mostar Interchange in Belgrade, DAN - SEEING THE INVISIBLE: INTERNATIONAL EXHIBITION FOR SPATIALLY ORIENTED PROVOCATIONS, 3rd Spatial Culture Festival, BAZA – Spatial Praxis Platform, Radnički Dom, Novi Sad – каталог у процесу штампања
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А.Симовић, Б.Гулан (2019)- Пројекат *KILIM*, category Architecture and/or art – inspiration for creating, Seventh International Exhibition ON ARCHITECTURE: CHALLENGES IN ARCHITECTURE, URBAN DESIGN AND ART, STRAND, Sustainable urban Society Association, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, ISBN 978-86-89111-21-7
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А.Симовић (2019)- Пројекат *NETWORK: SIMULTANEOUS FLOWS*, category New Idea or Project Realization in Architecture, Urban Design or Art, Seventh International Exhibition ON ARCHITECTURE: CHALLENGES IN ARCHITECTURE, URBAN DESIGN AND ART, STRAND, Sustainable urban Society Association, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, ISBN 978-86-89111-21-7
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019)- Пројекат *APARTMENT INTERIOR DESIGN: LINES AND COLOURS*, category Architecture and interior design – Projects and Realizations, Seventh International Exhibition ON ARCHITECTURE: CHALLENGES IN ARCHITECTURE, URBAN

DESIGN AND ART, STRAND, Sustainable urban Society Association, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, ISBN 978-86-89111-21-7

- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019)- Пројекат *RECONSTRUCTION AND ADAPTATION OF THE ROOFTOP*, category Architecture and interior design – Projects and Realizations, Seventh International Exhibition ON ARCHITECTURE: CHALLENGES IN ARCHITECTURE, URBAN DESIGN AND ART, STRAND, Sustainable urban Society Association, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, ISBN 978-86-89111-21-7
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2019)- Пројекат *APARTMENT INTERIOR DESIGN: CIRCLE EFFECTS*, category Architecture and interior design – Projects and Realizations, Seventh International Exhibition ON ARCHITECTURE: CHALLENGES IN ARCHITECTURE, URBAN DESIGN AND ART, STRAND, Sustainable urban Society Association, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, ISBN 978-86-89111-21-7
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2018) – Пројекат КОХЕЗИЈА-АДХЕЗИЈА: Научни парк, category Experiment in Architecture, 21ST SALON OF ARCHITECTURE, SPENS Gallery, Novi Sad, ISBN 978-86-919345-6-9
- **Бојана Јерковић-Бабовић**, А.Симовић, М.Васиљевић, Ч. Вуковић, Т.Бујошевић (2018) – Пројекат *Military Museum*, category Competitions, 21ST SALON OF ARCHITECTURE, SPENS Gallery, Novi Sad, ISBN 978-86-919345-6-9
- **Бојана Јерковић** (2015) – Пројекат *DECELERATING THE FLOW*, The RIBA PRESIDENT'S MEDALS STUDENT AWARDS изложба уже селкције номинованих пројеката у категорији 100 најбољих Мастер радова из целог света за 2014.годину, Краљевки институт британских архитеката (RIBA), Лондон
- **Бојана Јерковић** (2015) – Пројекат *DECELERATING THE FLOW*, Светска путујућа изложба The RIBA PRESIDENT'S MEDALS STUDENT AWARDS уже селкције номинованих пројеката у категорији 100 најбољих Мастер радова из целог света за 2014.годину, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Београд
- **Бојана Јерковић** (2015) – Пројекат *Форма успорава ток*, у категорији студенских радова, Салон Архитектуре, Музеј примењене уметности, Београд
- **Бојана Јерковић** (2015) – Пројекат у оквиру иницијативе „Нови Модели становања за угрожене у поплавама“, Изложба и учешће у дискусији у оквиру пратећег програма 37. Салона архитектуре – Афирмација, Музеј примењене уметности, Београд
- **Бојана Јерковић** (2014) – Пројекат *Нови модели становања за угрожене у поплавама*, 23. Међународни Салон урбанизма у категорији студенских радова, Југословенско драмско позориште, Београд

Награда на конкурсy (M109)

- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2018) – **ПРВА НАГРАДА** за пројекат *КОХЕЗИЈА-АДХЕЗИЈА* на конкурсy за пројекте интерактивних експоната у научним парковима Србије, Центар за промоцију науке, Београд
- **Бојана Јерковић-Бабовић** (2018) – **ПРИЗНАЊЕ** за унапређење промоције и популаризације науке у оквиру Јавног позива Центра за промоцију науке, Центар за промоцију науке, Београд

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа и анализе Докторске дисертације „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“, кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић Комисија констатује да је Дисертација написана у складу са одабраном темом, да испуњава научне критеријуме и пружа научни допринос у научној области *Архитектура и урбанизам*, и ужој научној области *Савремена архитектура и архитектонско пројектовање*, кроз успостављање научних основа за анализу и дефинисање феномена флуидности и потом анализу и синтезу методолошких инструмената и поступака у инструментализацији феномена флуидности у савременом архитектонском пројектовању. Примена научних резултата Дисертације могућа је у архитектонској пракси, урбанизму и унутрашњој архитектури, кроз дефинисане принципе, поступке и инструменте у методологији процеса пројектовања.

Комисија констатује да су структура дисертације, проблем и предмет истраживања, примењени научни методи и научне хипотезе у складу са пријавом теме за коју је Универзитет у Београду дао сагласност. Утврђује се да докторска дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме, како у погледу квалитета и научне аргументације, тако и у погледу остварених резултата, научних доприноса и применљивости добијених резултата на даља истраживања.

Кандидаткиња Бојана М. Јерковић-Бабовић је способна за самостални научни рад, што потврђује процес израде Докторске дисертације и сво њено досадашње научно-истраживачко искуство кроз учешћа на међународним научним скуповима, објављивањем радова у међународним и националним научним часописима из референтне области, учешћа на научно-истраживачким пројектима, ауторским остварењима у области архитектонског пројектовања приказаним на међународним изложбама и сл.

У складу са наведеним, Комисија предлаже Наставном и научно-уметничком већу Универзитета у Београду – Архитектонског факултета да се докторска дисертација под називом „Инструментализација феномена флуидности у архитектури XXI века“, кандидаткиње Бојане М. Јерковић-Бабовић, мастер инжењера архитектуре изложи на увид јавности и упуту на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

Чланови Комисије:

др Ана Никезић, председник Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду – Архитектонског факултета

арх. Небојша Фотирић, члан Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду – Архитектонског факултета

др Миодраг Шуваковић, спољни члан Комисије
редовни професор Факултета за Медије и комуникације у Београду

У Београду,

30.12.2021. године